

УДК 338.24:336.71

*Кашпрук Ю.А.,
в.о. доцента кафедри фундаментально-економічних дисциплін,
Вінницький кооперативний інститут*

БАНКІВСЬКЕ ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання, яким притаманна фінансова нестабільність, кризові явища та глобалізація, зростає роль та значення інституційного середовища банківської діяльності, як одного із ключових напрямків розвитку національної економіки. Банківське інституційне середовище відіграє значну роль у ефективному функціонуванні банківської системи та інноваційному розвитку банківського сектора. Як наслідок вище зазначеного, зростає актуальність активізації формування сприятливого інституційного середовища, який є запорукою інноваційного розвитку банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються банківського інституційного середовища та його впливу на інноваційний розвиток банківської системи України, досліджувались у працях таких вчених, як: А. А. Гриценко, І. І. Д'яконової, О. А. Костюченко, Л. Кузнецова, В. В. Мартинця, В. І. Міщенко, Г. Б. Тітаренко та ін.

Однак у більшості наукових досліджень недостатньо уваги приділено саме впливу банківського інституційного середовища на інноваційний розвиток банківської системи України. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування впливу банківського інституційного середовища на інноваційний розвиток банківської системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід, для господарського розвитку і зростання доходів недостатньо тільки економічних і технічних умов, важливу роль також відіграє і інституційне середовище, яке представляє собою сукупність фундаментальних політичних, правових та соціальних правил і норм, у межах яких будуть використані економічні та технічні умови [5].

І.І. Д'яконова [2] зазначає, що конкретне інституційне середовище формують норми поведінки і спілкування між людьми, а також організації, які впроваджують ці норми і кодекси поведінки для того, щоб одержати бажані результати. Інститути сприяють швидкому обмінові інформацією, реалізації прав власності та використанню контрактів, а також впливають на конкуренцію на ринках. Одні інститути сприяють ефективності діяльності, а інші безпосередньо впливають на повноваження людей та їх поведінку.

В економічній науці під інституційним середовищем здебільшого розуміють основні політичні, соціальні та правові норми, які є базою для виробництва, обміну й споживання [1]. Тобто інституційне середовище – це чіткий упорядкований набір інститутів, що визначають обмеження для економічних суб'єктів, які формуються в межах тієї чи іншої системи координації господарської діяльності.

Що стосується інституційного середовища банківської діяльності, то це чіткий упорядкований набір інститутів, що впливають на процеси інституційного банківського регулювання. Вони визначають рівень розвитку відносин у банківській діяльності, правила взаємодії банківських установ з економічними суб'єктами, державними органами та фізичними особами, а також обмеження для банківських установ, які формуються в межах тієї чи іншої системи координації банківської діяльності [3].

На основі опрацювання інституційної термінології ми вважаємо, що банківське інституційне середовище – це сукупність формальних та неформальних норм людської взаємодії (звичаїв, традицій, способів мислення тощо), які склались історично та формують обмеження у діяльності банків. Банківське інституційне середовище складається із усталених форм мислення, які спонукають та обмежують можливий вибір дій суб'єктів банківництва.

Банківське інституційне середовище доцільно поділити на внутрішнє та зовнішнє або на макрота мікросередовище діяльності банківських установ.

Відповідно до точки зору О. А. Костюченко [4], внутрішнє інституційне середовище банківської діяльності включає такі основні елементи: корпоративну культуру, корпоративні традиції; корпоративну науку, систему стимулів і штрафів, внутрішній контроль, професіоналізм та інновації.

Своєю чергою до зовнішнього банківського інституційного середовища входять наступні елементи: законодавча база, судова система, органи регулювання і контролю за банківською діяльністю, небанківські фінансові структури [7].

Таким чином, банківське інституційне середовище складається з внутрішніх та зовнішніх інститутів, найвагомими з яких, на нашу думку, є корпоративна культура та корпоративні традиції, а також мораль та менталітет суспільства, оскільки дані інститути формують обличчя банківської системи – її працівників. Корпоративні традиції розвивають командний дух та згуртованість банківських колективів, що впливають на якість роботи та результати діяльності кожної банківської установи та системи в цілому.

Формування інституційного середовища залежить і від значної кількості чинників, які враховуючи структуру банківського інституційного середовища також доцільно поділити на:

– внутрішні, які є системою внутрішньо фірмового стилю організації банківської установи, стилю керівництва та морально-етичного клімату в колективі. Це загальновизнані принципи спілкування та ділової етики, культурний рівень банківських працівників, їх професійний рівень. Найважливішими чинниками розвитку банківського інституційного середовища є неформальні інститути, такі як звичаї, традиції, культурні цінності та ідеологія та менталітет;

– зовнішні, які представляють собою інформаційне поле діяльності банку, соціально-економічне середовище його функціонування та правила ведення бізнесу, які є універсальними для всіх його видів. До зовнішніх чинників слід віднести і національні, історичні, географічні особливості, які забезпечують розвиток демократичних інститутів, створюють економічне і політичне середовище в країні, середовище, в якому функціонує банківський бізнес.

Отже, на формування банківського інституційного середовища впливає велика кількість чинників, які впливають на ефективне функціонування банківської системи. Важливу роль інституційне середовище відіграє і в інноваційному розвитку банківського сектора. Саме тому формування сприятливого інституційного середовища є запорукою інноваційного розвитку банківської системи України.

Як зазначає В. В. Мартинець [6], в сучасних умовах економіки України, які характеризуються з одного боку – кризовими процесами, а з іншого – розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, впровадженням високотехнологічних продуктів, питання розробки інноваційної стратегії фінансової системи держави є надзвичайно актуальним. Це пояснюється тим, що формування інноваційної стратегії фінансової системи України спрямоване на ефективну реалізацію науково-технічного, виробничого і трудового потенціалу, забезпечення фінансової стійкості, економічного і соціально-культурного зростання держави, зменшення тіньового сектора, інтеграції України у світовий економічний простір [6].

А оскільки складовою фінансової системи економіки України є банківський сектор, то ефективність діяльності банків та інтенсивність впровадження банківських інновацій залежить саме від державного інституційного середовища фінансової системи.

Норд Даглас зазначає [8, с. 160], що під впливом інновацій відбуваються інституційні зміни в суспільстві. Автор [8] інституційні зміни безпосередньо пов'язує з впливом інновацій і визначає три основні напрями інновацій, які зумовили інституційні зміни в суспільстві:

1. зростання мобільності капіталу;
2. розподіл ризиків;
3. зниження інформаційних витрат.

Всі вище зазначені напрями інновацій безпосередньо стосуються фінансової, а отже й банківської сфери.

Що стосується сучасного стану, то на думку Г. Б. Тітаренко [9], яку ми підтримуємо, недосконале інституціональне середовище інноваційної діяльності в Україні зумовлене слабкістю формальних інститутів (права власності, захист інтелектуальної власності, рівень розвитку фінансового ринку, технологічна озброєність, рівень вищої та професійної освіти, незалежність судової влади, державні та суспільні установи), недосконалістю неформальних інститутів (довіра суспільства до влади, рівень громадської культури, наявність людського капіталу) та наявністю інституційних пасток (влада-власність, корупція, тонізація). Тому на сучасному етапі, коли банківський сектор та фінансова система країни знаходиться в кризовому становищі, потрібно створювати чіткі та прозорі умови здійснення фінансових трансакцій на ринку інноваційних банківських продуктів та послуг.

Виходячи з особливостей формування стратегії інноваційного розвитку банківської системи України, можна стверджувати, що для розробки та впровадження банківських інновацій необхідна чітка та прозора система правил і принципів взаємодії учасників інноваційного процесу на ринку банківських продуктів та послуг.

Серед основних підходів до формування банківського інноваційного середовища В. В. Мартинець [6] виділяє наступні:

1. фундаментом формування ефективного інституційного середовища економіки України повинні стати такі поняття, як: моральні цінності, довіра, справедливість, чесність, надійність, закон, норми, правила, стандарти, економічне зростання, добробут населення, стимули;

2. основною задачею інституційного середовища є досягнення взаємовигідного співробітництва між учасниками інноваційного процесу банківської системи, а саме:

- між формальними інститутами та банками;
- між формальними інститутами та суспільством;
- між банком та його клієнтами.

Отже, для вдосконалення структури інституціонального середовища у сфері інноваційної діяльності важливою умовою є підвищення рівня конкурентоспроможності та зменшення ризиків функціонування національної економіки, адже фінансова стабільність та ліквідність банків, економічне зростання країни та добробут населення буде залежати від того, яким буде інституційне середовище економіки України. Ефективне інституційне середовище економіки України відкриває можливості до інтеграції національної банківської системи в світову фінансову систему та створює позитивний імідж країни.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, на формування банківського інституційного середовища впливає низка як внутрішніх чинників, вплив яких банк може контролювати, так і зовнішніх чинників, які знаходяться поза межами впливу банківських установ. До основного внутрішнього чинника слід віднести персонал, оскільки він значною мірою визначає успіх всієї діяльності банку, його ефективної роботи, через високу здатність швидко реагувати на зміни та тенденції ринку, здатність навчатись, впроваджувати передові банківські технології та сучасні методи управління. Своєю чергою зовнішні чинники повинні забезпечити узгодженість економічних інтересів банків і суспільства та економіки країни.

Узагальнюючи вище наведене, можна зробити висновок про те, що банківське інституційне середовище формує систему регулювання і стимулювання інноваційного розвитку банківського сектора. Удосконалення банківського інституційного середовища шляхом створення сприятливих умов та орієнтирів відбору ефективних елементів інституційної структури, буде сприяти підвищенню ефективності функціонування банківської системи та інноваційного розвитку банківського сектора і конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Бібліографічний список

1. Гриценко А.А. Ринкові інститути та інфраструктура / А.А. Гриценко, В.М. Соболев // Економічна теорія. – 2008. – № 3. – С. 53-73.
2. Д'яконова І.І. Державне регулювання банківської діяльності: вивчення моделей, обґрунтування категорійного апарату / І.І. Д'яконова // Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – № 2(23). – С. 9-16.
3. Институциональная экономика : [учеб. пособие] / [под рук. Д.С. Львова]. – М. : Инфра-М, 2001. – 318 с.
4. Костюченко О.А. Банківське право України : [підручник] / О.А. Костюченко. – [4-е вид.]. – К. : А.С.К., 2006. – 624 с. – (Юридична освіта).
5. Кузнєцова Л. Банки як складова фінансової системи України / Л. Кузнєцова // Вісник НБУ. – 2009. – № 10. – С. 52-57.
6. Мартинець В.В. Інституційне середовище інноваційного розвитку банківського сектора фінансової системи України / В.В. Мартинець // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. – 2015. – № 1. – С. 102-106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_1_22
7. Міщенко В.І. Центральні банки: організаційно-правові засади / В.І. Міщенко, В.Л. Кротюк. – К. : Т-во "Знання", 2004. – 282 с.
8. Норд Даглас Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Даглас Норд. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
9. Тітаренко Г.Б. Інституційні чинники розвитку національної інноваційної системи України: проблеми методології / Г.Б. Тітаренко // Вісник Сумського державного університету. Сер.: Економіка. – 2013. – № 1. – С. 110-114 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2013_1_15

References

1. Hrytsenko, A.A. (2008), "Market institutes and infrastructure", *Ekonomichna teoriia*, no. 3, pp. 53-73.
2. Diakonova, I.I. (2007), "State regulation of banking: study models, study categorical apparatus", *Visnyk Ukrainської akademii bankivskoi spravy*, no. 2(23), pp. 9-16.
3. Lvov, D.S. (2001), *Institutsionalnaia ekonomika* [Institutional economics], tutorial, Infra-M, Moscow, Russia, 318 p.
4. Kostyuchenko, O.A. (2006), *Bankivske pravo Ukrainy* [Banking Law Ukraine], textbook, A.S.K., Kyiv, Ukraine, 624 p.
5. Kuznetsova, L. (2009), "Bank as a constituent of the financial system of Ukraine", *Visnyk NBU*, no. 10, pp. 52-57.
6. Martynets, V.V. (2015), "The institutional environment of innovative banking financial system of

Ukraine», *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytety imeni V.O. Sukhomlynskoho*, no. 1, pp. 102-106, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_1_22 (access date April 08, 2016).

7. Mishchenko, V.I. and Krotiuk, V.L. (2004), *Tsentralni banky: orhanizatsiino-pravovi zasady* [Central banks: organizational and legal principles], T-vo "Znannia", Kyiv, Ukraine, 282 p.

8. Nord, D. (2000), *Instytutsii, instutytsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky* [Institucii, institucon change and functioning of economy], Osnovy, Kyiv, Ukraine, 160 p.

9. Titarenko, H.B. (2013), "Institution factors of development of the national innovative system of Ukraine: problems of methodology", *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytety. Ser.: Ekonomika*, no. 1, pp. 110-114, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2013_1_15 (access date April 08, 2016).

Кашпрук Ю.А. БАНКІВСЬКЕ ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Мета – обґрунтування впливу банківського інституційного середовища на інноваційний розвиток банківської системи України.

Методика дослідження. В основу досліджень роботи покладені як загальнонаукові (аналіз, спостереження), так і спеціальні методи пізнання. Методи аналізу і спостереження використані для дослідження обґрунтування впливу банківського інституційного середовища на інноваційний розвиток банківської системи України. Методи пізнання використані для обґрунтування основних підходів до формування банківського інвестиційного середовища.

Результати. Доведено, що питання, які стосуються активізації формування сприятливого інституційного середовища, який є запорукою інноваційного розвитку банківської системи України, набувають особливої актуальності на сучасному етапі.

Обґрунтовано, що на сучасному етапі необхідна чітка та прозора система правил і принципів взаємодії учасників інноваційного процесу на ринку банківських продуктів та послуг.

Наведено основні підходи до формування банківського інвестиційного середовища. Зазначено, що для вдосконалення структури інституціонального середовища у сфері інноваційної діяльності важливою умовою є підвищення рівня конкурентоспроможності та зменшення ризиків функціонування національної економіки, адже фінансова стабільність та ліквідність банків, економічне зростання країни та добробут населення буде залежати від того, яким буде інституційне середовище економіки України.

Зроблено висновок про те, що удосконалення банківського інституційного середовища шляхом створення сприятливих умов та орієнтирів відбору ефективних елементів інституційної структури, буде сприяти підвищенню ефективності функціонування банківської системи та інноваційного розвитку банківського сектора і конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Наукова новизна полягає в уточненні основних підходів до формування банківського інституційного середовища на основі методів пізнання.

Практична значущість полягає в тому, що основні положення даного дослідження у формі методичних рекомендацій можуть бути використані банківськими установами для покращення банківського інституційного середовища.

Ключові слова: банківське інституційне середовище, банківська система, інноваційний розвиток, банківський сектор.

Kashpruk Yu.A. BANK INSTITUCIYNE ENVIRONMENT AND ITS INFLUENCE IS ON INNOVATIVE DEVELOPMENT OF BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Purpose is a ground of influence of bank environment on innovative development of the banking system of Ukraine.

Methodology of research. In basis of researches works are fixed both scientific (analysis, supervision) and special, methods of cognition. Methods of analysis and supervision are the grounds of influence of bank environment used for research on innovative development of the banking system of Ukraine. The methods of cognition are used for the ground of basic approaches to forming of bank investment environment.

Findings. It is well-proven that questions which touch activation of forming of favorable environment, which is the mortgage of innovative development of the banking system of Ukraine acquire the special actuality on the modern stage. Grounded, that on the modern stage the clear and transparent system of rules and principles of co-operation of participants of innovative process is needed at the market of bank products and services.

Basic approaches are resulted to forming of bank investment environment. It is marked that for perfection of structure of environment in the field of innovative activity an important condition is an increase of level of competitiveness and diminishing of risks of functioning of national economy, in fact financial stability and liquidity of banks, economy growing of country and welfare of population, will be depend on that which an environment of economy of Ukraine will be.

A conclusion is done that an improvement of bank environment is by creation of favorable terms of selection of effective elements of structure, will be instrumental in the increase of efficiency of functioning of the banking system and innovative development of bank sector and competitiveness of domestic economy.

Originality consists in clarification of basic approaches to forming of bank environment based methods of learning.

Practical value consists in that the main provisions of the study in the form of guidelines can be used by banking institutions to improve institutional banking environment.

Key words: institutional banking environment, banking system, innovative development, banking sector.

Кашпрук Ю.А. БАНКОВСКАЯ ИНСТИТУЦИОННАЯ СРЕДА И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Цель – обоснование влияния банковской институциональной среды на инновационное развитие банковской системы Украины.

Методика исследования. В основу исследований работы положены как общенаучные (анализ, наблюдение), так и специальные, методы познания. Методы анализа и наблюдения использованные для исследования обоснования влияния банковской институциональной среды на инновационное развитие банковской системы Украины. Методы познания использованы для обоснования основных подходов до формирования банковской инвестиционной среды.

Результаты. Доказано, что вопросы, которые касаются активизации формирования благоприятной институциональной среды, которая является залогом инновационного развития банковской системы Украины, приобретают особенную актуальность на современном этапе.

Обоснованно, что на современном этапе необходима четкая и прозрачная система правил и принципов взаимодействия участников инновационного процесса на рынке банковских продуктов и услуг. Приведены основные подходы до формирования банковской инвестиционной среды. Отмечено, что для совершенствования структуры институциональной среды в сфере инновационной деятельности важным условием является повышение уровня конкурентоспособности и уменьшения рисков функционирования национальной экономики, ведь финансовая стабильность и ликвидность банков, экономический рост страны и благосостояние населения, будут зависеть от того, какой будет институциональная среда экономики Украины.

Сделан вывод о том, что усовершенствование банковской институциональной среды путем создания благоприятных условий и ориентиров отбора эффективных элементов институциональной структуры, будет способствовать повышению эффективности функционирования банковской системы и инновационного развития банковского сектора и конкурентоспособности отечественной экономики.

Научная новизна заключается в уточнении основных подходов к формированию банковской институциональной среды на основе методов познания.

Практическая значимость заключается в том, что основные положения данного исследования в форме методических рекомендаций могут быть использованы банковскими учреждениями для улучшения банковской институциональной среды.

Ключевые слова: банковская институциональная среда, банковская система, инновационное развитие, банковский сектор.